

Anders
KIJKEN *en*
LUISTEREN
naar
KINDEREN *en*
JONGEREN

*Voor Hubert en Frie
mijn vader en mijn zoon*

Anders
KIJKEN en
LUISTEREN
naar
KINDEREN en
JONGEREN

LUT CELIE DE BLEEKWEIDE

inhoud

7

Is het kind ziek...
of is zijn omgeving aan herstel toe?

17

Hoofdstuk 1
Zorg dragen

45

Hoofdstuk 2
Het emotionele vat

71

Hoofdstuk 3
Het liefdevolle nest

91

Hoofdstuk 4
De twee stoelen:
anders luisteren, anders kijken

133

Hoofdstuk 5

Wanhoop, waanhoop, hoop

155

Hoofdstuk 6

Uitstel is geen afstel

179

Hoofdstuk 7

Van vlucht naar kracht

211

Hoofdstuk 8

Uit en in verbinding

233

Onze toekomst

Van luisteren en kijken
naar gevoelens een plek geven

Is het kind ziek... of is zijn omgeving aan herstel toe?

Geen inleiding, voorwoord, geen toelichting besloot ik te schrijven, wel een pamflet, een manifest. Direct, zonder veel franje, wou ik daarin de zaken presenteren zoals ze voor mij aanvoelen en zijn, en alles eruit gooien zoals mijn grootste leermeesters het graag doen: de kinderen en jongeren. Daarom dus, met dank aan hen en als eerbetoon aan hen, deze aanhef. Sta me toe uit te schrijven, uit te roepen, misschien zelfs zachtjes uit te huilen, op de eerste bladzijden van dit boek.

Nee, ik heb niet op zekere dag het licht gezien. Een aha-erlebnis was er niet. Iets groeide, stil en dwingend, een vorm van besef. Ik zag en hoorde dingen, het ritselde door mijn praktijk, het waarde in de gangen en de begeleidingsruimtes van De Bleekweide. Ook in scholen, instellingen, op slachtofferdiensten, bij CLB's of in de lokalen van de justitieassistenten ving ik signalen op.

Jongeren en kinderen leken met iets bezig. Via signalen toonden ze zichzelf en deelden ze op hun eigenste manier zichzelf mee, met hun tools, in hun taal, met inzet van geest én lichaam. Niet georkestreerd, niet geleid, heel onbewust. Wat ze precies aan ons, hun begeleiders, opvoeders, hun leraren, de hele samenleving wilden melden... ik zag niet meteen een context. Ik bleef wel kijken en luisteren tot een en ander begon door te dringen. Ik moest

alleen nog taal, samenhang, een vorm vinden om het te duiden.

Ik maakte eerst een balans op, van hoe we kinderen en jongeren ‘anders’ konden bekijken, hun handelingen lezen, hun signalen decoderen. Hoe we door hen anders te zien, beluisteren, dichterbij de kern konden komen van hun ‘problemen’. Dat waarnemen vanuit het kind en de jongere en hoe ermee te werken, beschreef ik in het boek *Luister nu eens naar mij!*, dat hier nu in aangepaste en herwerkte vorm ligt. Ik vertel erin hoe kinderen en jongeren zich met hun onlust presenteren, schets hoe je hen anders kan bevragen, zodat je onder de oppervlakte van hun onbehagen tot hun echte ZIJN of pijn komt. Pas dan kan die naar boven gehaald, kan de heling beginnen, kan ook dat proces een taal krijgen, wordt innerlijke kracht opgedolven en kan die woekerende binnenwereld in herstel komen.

In het werk zelf peuterde ik aan de etiketten die op de jongelui kleefden, legde ik even de verdikten opzij waarmee ik ze zag binnen struikelen in de ruimtes van De Bleekweide. Eigenlijk zeiden ze: ‘Wij kunnen niet meer.’ Maar ook: ‘We kunnen niet meer mee in deze wereld, zoals die zich rondom ons organiseert, zowel in onze veranderende miniwereelden, de gezinnen, als op de “macro-grotemensenplaneet”.’

Sommigen waren écht in revolte gegaan tegen die omgeving. Niet met slogans of doorwrochte analyses. Ze toonden gewoon hun wonden. Soms waren dat zeer zichtbare wonden, bij anderen zaten ze diep.

Ik zag de laatste jaren hoe die kinderen en jongeren zich afzetten tegen de ons bekende en vertrouwde systemen

door te schreeuwen of zich van de wereld af te sluiten en niets meer te zeggen, of door kwaad te worden. Héél kwaad, in woede-uitbarstingen, in agressief gedrag, zelfs in het ultieme: van hier vertrekken, weg uit het leven. Ik zag krassen op armen, ik zag bange, gepeste en pestende kinderen, ik zag magere meisjes, jongens die waren weggelopen, zelfs kinderen die kort daarvoor met de blik op oneindig langs een spoorlijn hadden gestaan. Ik zag meteen ook de angst van de 'grote mensen' die het met groeiend onbehagen, vreesvol, bekeken.

De meeste jongelui waren, voor ze bij ons binnenkwamen, wegens hun 'vreemde' gedrag beoordeeld, gecatalogeerd, weggezet, gediagnosticeerd, bestempeld en gekwantificeerd. Hun signaal had een diagnose, een voorkomen, en zelfs hier en daar de naam van een 'ziekte' meegekregen.

Tiens, dacht ik, stel nu dat niet zij ziek zijn ... maar dat het hun omgeving is die in de war is, maar zich tegelijk als hun strenge heelmeester opwerpt?

Wat wilden die kinderen en jongeren ons écht zeggen? Het hield me bezig, ik kan het nog altijd slechts in vraagvorm presenteren. Een groeiende onmacht voelde ik toen ik kinderen steeds massaler pillen zag slikken zodat ze voor hun omgeving rustiger werden. Zei men hier niet: 'Sjjjt, kinderen', 'Zwijg stil, jongere' of 'Pas je aan in ons carcan'? Ik begon me zelfs op te winden en mijn opwindning uit te dragen, vroeg me publiek af wat iedereen ertoe bracht te willen verklaren, vatten, beoordelen, instrueren, 'medicamentaliseren'. Was het uit zorg, was het om te begrijpen, te onderdrukken of te beheersen, of om onder maximale controle te krijgen? Hun heelmeesters krijgen het niet meer geregeld. Ze bleven in hun oude expliciete

antwoorden steken, omdat dat veilig was, bekend terrein, een compendium van zekerheden. Ik zag vooral een wettelende maatschappij die zich meteen aan voorlopige oplossingen zette.

Hoe dan ook, het lukte blijkbaar niet om de ‘fenomenen’ te beschrijven, laat staan ze in te dijken. Cijfers kwantificeerden niet alleen, cijfers stegen. Aantal zelfmoorden, aantal ADHD’ers, aantal kinderen in jeugdinstellingen, aantal van-alles-en-nog-wat. Kinderen en jongeren leken massaal hun aandoeningen en symptomen te tonen. Er werden onderzoekers op gezet, websites volgeschreven, kortetermijnoplossingen bedacht. Maar waarom werd niet achter het hele decor gekeken? Dat vroeg ik me de hele tijd af. En ook, hadden ze met ‘de betrokkenen’ zelf al gesproken, of ten minste... hen beluisterd?

Pas het voorbije jaar begonnen de puzzelstukjes voor mijn ogen in elkaar te passen. Toen ik kinderen en jongeren in De Bleekweide hoorde zeggen: ‘Mogen wij misschien zeggen waarover het gaat, mogen wij op onze manier een klein beetje uitleg geven?’ Er kwam een persconferentie waarop ze vertelden. Sommigen balden hun vuisten, anderen konden hun tranen niet bedwingen. Toen kwam via Annemie Struyf de mogelijkheid hun verhalen met een ruimer publiek te delen. Op de televisie.

Kinderen, jongeren, ouders steunden het initiatief, wilden meedoen, wilden mee tonen aan de buitenwereld waar het ongenoegen zat en dat er een taal bestond om dat uit te zoeken én om te herstellen. Samen die oude muur van betutteling rondom hen afbreken, leek de boodschap. Of ook: het klassieke model werkt niet meer, laat dan degene aan het woord die het aanbelangt.